

Vetrová kalamita v Tatranskom národnom parku

Úvod

19. novembra 2004 vietor, ktorý dosahoval rýchlosť až 140 – 180 km/h doslova zrovnal so zemou lesy na úpätí juhovýchodných svahov Tatranského národného parku. Vážne boli postihnuté lesné porasty v páse 2-5 km širokom a 40-50 km dlhom, s celkovou plochou okolo 12 000 ha. Vichrica tiež vážne postihla niekoľko tisíc hektárov lesných porastov aj v ďalších chránených územiach v severnej a centrálnej časti Slovenska, vrátane národných parkov NAPANT a NP Muránska planina, ako aj okolité hospodárske lesy.

Objem padnutého dreva je odhadovaný na 2-3 mil. m³ alebo dokonca až 4-5 mil. m³. To zodpovedá minimálne 90% ročnej ťažby ihličnatého dreva na Slovensku. Postihnuté boli prevažne smrekové porasty (monokultúry), ktoré boli založené umelou obnovou na začiatku 20. storočia.

Poškodené boli tiež kúpeľné a lyžiarske strediská, ktoré sa nachádzajú na úpätí juhovýchodných svahov Tatier, a ktorých prosperita plne závisí na existencii národného parku. Vichrica poškodila množstvo budov, infraštruktúru, úplne zablokovala verejnú dopravu a na niekoľko dní odrezala obyvateľov niektorých častí od okolitého sveta. Tragicky zahynuli dvaja ľudia.

Reakcia

Po prvom šoku z víchrice začala v médiách verejná diskusia medzi vládou, politikmi, mimovládnyimi organizáciami, odborníkmi, investormi a ďalšími zainteresovanými skupinami týkajúca sa reakcií na túto prírodnú udalosť. Diskusia zvýraznila dve hlavné hrozby:

(1) Nevhodné lesohospodárske opatrenia, od ťažby až po obnovu.

Z medzinárodných skúseností je všeobecne známe, že nevhodná reakcia na kalamitu môže spôsobiť dokonca väčšie ekologické škody, ako kalamita sama o sebe. Kalamitná ťažba a zle naplánovaná obnova lesov môžu spôsobiť nielen nežiaduce ekonomické straty, ale aj vážne poškodenie biodiverzity.

(2) Nevhodný rozvoj masového turizmu, od expanzie existujúcich turistických zariadení až po budovanie nových lyžiarskych stredísk.

Chránené územia Slovenska, špeciálne Tatranský národný park, majú medzinárodný význam pre ochranu biodiverzity, čo bolo potvrdené napríklad jeho zaradením do siete biosférických rezervácií a nomináciou na ochranu v rámci siete špeciálne chránených území Európskej únie NATURA 2000. Preto ochrana integrity národného parku a prevencia pred nevhodným rozvojom turizmu, ktorý by išiel za limity navrhnuté v nedávno vypracovanom programe starostlivosti o TANAP a územnom pláne mesta Vysoké Tatry, by mali byť prioritou politickej agendy.

Stanovisko WWF

Neočakávané prírodné udalosti tohto rozsahu sú vždy príležitosťou na zhodnotenie doterajších výsledkov ochrany a vytvorenie novej stratégie a vízie. Je ale dôležité, aby každá nová stratégia a vízia plne rešpektovala medzinárodné záväzky Slovenska a Tatranského národného parku, ako aj potreby miestnych a národných zainteresovaných skupín a obyvateľov.

WWF verí, že si vláda Slovenskej republiky, Správa TANAP-u, Štátne lesy TANAP-u, podnikatelia v oblasti turizmu a výskumní pracovníci zoberú ponaučenie z podobných

**Stanovisko
WWF**

**December
2004**

udalostí, ktoré sa vyskytli v Európe v posledných 20-tich rokoch (napr. Nemecko, Švajčiarsko, Rakúsko, Poľsko) a že ich profesionálna reakcia na veternú smršť potvrdí ich vedúcu pozíciu pri zabezpečovaní ochrany európskej biodiverzity.

Mŕtve drevo. Podľa názoru WWF by mali byť vetrové kalamity považované za súčasť prírodných procesov a dynamiky ekosystémov. Príroda, ktorá lákala návštevníkov Tatranského národného parku pred kalamitou ich bude lákať aj naďalej, len novým spôsobom. Preto v jadrovej zóne TANAP-u, by mali byť ponechané všetky spadnuté a polámané stromy na mieste ako „mŕtve drevo“, ktoré poskytuje domov a úkryt pre množstvo živých organizmov, zúrodňuje pôdu a vytvára vhodné podmienky pre prirodzenú obnovu lesa. Väčšina živočíchov (cicavcov a vtákov) úspešne unikla pred kalamitou, ale nebude však tolerovať ďalšie rušenie spôsobované intenzívnou ťažbou a súvisiacimi aktivitami. Hlavné intenzívne využitie ťažkej techniky a strojov by mohlo spôsobiť, že živočíchy opustia svoje tradičné prostredie. Významný podiel mŕtveho dreva by mal byť ponechaný aj v zónach B, C a taktiež v ochrannom pásme národného parku.

Podkôrny hmyz. Smrekové monokultúry, obzvlášť tie, ktoré sú oslabené a poškodené kalamitou, sú ideálnym prostredím pre podkôrny hmyz. V zničených a poškodených lesoch a okolitých smrekových porastoch WWF nevyhnutne očakáva premnoženie podkôrneho hmyzu v nasledujúcich rokoch. Avšak v národnom parku by sa malo pozerieť aj na premnoženie podkôrneho hmyzu ako na prírodný fenomén, ktorý je súčasťou lesných ekosystémov. Preto v jadrovej zóne národného parku by nemali byť vykonávané žiadne opatrenia proti podkôrnemu hmyzu. V zónach B, C a v ochrannom pásme národného parku by mali byť aplikované len zásahy s nízkym dopadom na biodiverzitu (odkôrnovanie) a bez použitia pesticídov.

WWF a kalamity

Každý rok sa niekde v lesoch Európy vyskytnú vetrové kalamity, ktoré spôsobia veľké a lebo dokonca katastrofické škody a ekonomické straty. V prípade, že sa kalamity vyskytnú v chránených územiach chce WWF zvýrazniť dve ekologické pravidlá, ktoré by mali byť vzaté do úvahy pred začatím obnovných projektov/programov.

- (1) Vetrové kalamity sú dôležitým procesom (faktorom), ktorý dáva do pohybu prírodnú dynamiku v prirodzených lesoch a tým vytvára podmienky aj na zachovanie biodiverzity.
- (2) Čím viac majú lesy prírode blízky charakter, tým vyššia je ich odolnosť proti vetrovým kalamitám a zároveň majú aj väčšiu prirodzenú obnovnú schopnosť ak dôjde k ich poškodeniu.

Ekonomické úžitky. Riešenie, pri ktorom je jadrová zóna ponechaná bez zásahu a uplatňovanie obnovných prístupov s nízkym dopadom na biodiverzitu v ostatných častiach národného parku poskytne aj nemalé ekonomicky úžitky:

- (1) Redukcia nákladov na ťažbové operácie, zníženie nákladov na obnovu prostredníctvom preferovania prirodzenej obnovy na úkor umelej, zníženie nákladov na ochranu proti zveri prostredníctvom využitia „mŕtveho dreva“ ako prírodných oplôtkov prirodzeného zmladenia. WWF predpokladá, že predaj hlavne menej kvalitného kalamitného dreva, ktoré zostane na lokalitách ako „mŕtve drevo“ sa nevypláti v porovnaní s ušetrenými nákladmi.
- (2) Udržanie alebo zvýšenie úrovne návštevnosti prostredníctvom zvyšovania kvality „duchovného zážitku“ v neporušenej prírode. Ponechaním časti územia bez zásahu a uplatňovaním prístupu s nízkym dopadom na biodiverzitu sa dosiahne, že kalamitne plochy budú oveľa atraktívnejšie pre návštevníkov ako rúbaniská o výmere niekoľkých stoviek alebo dokonca tisícok hektárov. Padnuté stromy sa

stanú živným podložím pre semenáčky lesných drevín a život sa vráti na tieto plochy veľmi rýchlo a v rôznych formách. Krása nového života môže byť sprístupnená návštevníkom prostredníctvom nových chodníkov a náučných programov. Ľudia budú prichádzať, aby videli a zažili „silu prírody“ pri obnove lesov. Tento nový druh turizmu by mohol poskytovať významné ekonomické úžitky aj pre región v dlhodobom horizonte.

Švajčiarská štúdia - “Findings from Managing the Storm”

Po víchrici „Lothar“ v roku 1999, švajčiarska vláda spustila vedecký program zameraný na zistenie dopadov vetrových kalamít a spôsobov, ako by mali byť „manažované“. Príslušná štúdia bola publikovaná Švajčiarskou agentúrou pre životné prostredie, lesy a krajinu – (BUWAL) 9. novembra 2004.

Získané poznatky

- Ekonomický dopad vetrovej kalamity bol menší ako sa pôvodne očakávalo.
- Ekonomické škody sa zvýšili kvôli faktu, že množstvo dreva z kalamity znížilo cenu na dreva na trhu o jednu tretinu.
- Kalamita sama o sebe nebola ekologickou katastrofou.
- Kalamity spúšťajú procesy obnovy lesa a zvyšujú biodiverzitu.
- Poškodenie pôdy vzniknuté po spracovaní padnutých stromov a vyčistení plochy je najrizikovejším faktorom, ktorý spôsobuje pôdnu eróziu.
- Padnuté a ponechané stormy z víchrice „Vivian“ (1990) stále efektívne plnia ochrannú funkciu (napr. proti lavínam).
- Prírodné zmiešané lesy sú odolnejšie voči vetrovým kalamitám.

Odporúčania štúdie

- Budovať prírode blízke lesy a tak dosiahnuť vyššiu odolnosť voči kalamitám
- Z ekonomického a ekologického hľadiska nechávať v lesoch viac kalamitného – „mŕtveho dreva“.

Zdroj: http://www.umwelt-schweiz.ch/buwal/de/fachgebiete/fg_wald/rubrik3/uebersicht/index.html#sprungmarke18

WWF vyjadruje svoj záujem o budúcnosť TANAP-u - medzinárodne výnimočného chráneného územia

Je životne dôležité, aby vetrová kalamita nebola použitá ako zámienka na ospravedlnenie zmeny dlhodobých cieľov ochrany Tatranského národného parku a jeho hraníc, alebo na ospravedlnenie opatrení, ktoré ohrozia biodiverzitu územia. WWF verí, že slovenská vláda bude starostlivo analyzovať situáciu a urobí múdre rozhodnutia, ktoré budú zabezpečovať ochranu a dlhodobé trvalo-udržateľné využitie prírodných zdrojov územia.

- Je dôležité, aby vláda Slovenskej republiky, Správa národného parku, lesníci, vlastníci pôdy a investori v oblasti turizmu zaistili, aby ich budúce podnikateľské a rozvojové aktivity nespôsobili ďalšie poškodenie národného parku.

WWF vyzýva Slovenskú vládu aby

- plne rešpektovala platný zákon ochrane prírody a krajiny a schválila nedávno pripravenú novú zonáciu národného parku a program starostlivosti,
- zabezpečila úplne plnenie medzinárodných záväzkov, zahŕňajúcich Konvenciu o biologickej diverzite, Karpatskú konvenciu, IUCN kritéria pre kategóriu národný park, podmienky pre medzinárodnú biosférickú rezerváciu Tatry a tiež aj smernice Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov a č.

92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín. (NATURA 2000),

- pripravila moderný plán obnovy orientovaný na ochranu prírody, ktorý by plne rešpektoval kritéria IUCN pre národný park a do prípravy ktorého, by boli zapojené relevantné záujmové skupiny. Plán obnovy, ktorý by uplatňoval bez zásahový princíp v jadrovej zóne národného parku, zachoval významný podiel mŕtveho dreva v zónach B, C a v ochrannom pásme a nevyužíval pesticídy pri snahe o reguláciu potenciálneho premoženia podkôrneho hmyzu,
- garantovala integritu Tatranského národného parku a ostatných chránených území postihnutých vetrovou kalamitou a aby smerovala nové investície do zvyšovania kvality existujúcich zariadení v národnom parku bez zvyšovania ich kapacity a orientovala perspektívne rozvojové aktivity do obcí v okolí parku.

WWF vyzýva podnikateľský sektor aby

- odolal pokušeniu budovať ďalšie turistické zariadenia v národnom parku, ale smeroval svoje úsilie radšej na starostlivú obnovu už existujúcich zariadení,
- budoval na dobrých medzinárodných skúsenostiach s eko-turizmom, ktorý sa môže rozvíjať aj po takých prírodných udalostiach aká bola v TANAP-e a ktorý môže prinášať nemalé ekonomické úžitky.

WWF bude pracovať s partnermi aby

- povzbudila mimovládne organizácie pri využívaní ich vedomostí, zápalu a kapacity tak, aby sa stali silnými partnermi pre vládu Slovenskej republiky a Správu Tatranského národného parku pri implementácii nedávno pripravenej zonácie a programu starostlivosti o TANAP,
- pomohla pripraviť ekonomicky, ekologicky a sociálne akceptovateľnú stratégiu obnovy postihnutých lesov,
- pomohla rozvíjať medzinárodnú pomoc pre obnovu,
- starostlivo monitorovala oficiálnu stratégiu na zvládnutie kalamity a obnovy postihnutých lesov,
- identifikovala najlepšie kroky ako pomôcť Tatranskému národnému parku a ostatným chráneným územiám,
- zvýšila verejné povedomie a podporila zachovanie hraníc Tatranského národného parku, novú zonáciu a program starostlivosti, ktorý bol nedávno pripravený v spolupráci so záujmovými skupinami.

Kontakty

Slovensko

Juraj Vysoký, WWF Dunajsko-karpatský program, zástupca pre lesníctvo, Rudohorská 33, 974 11 Banská Bystrica, jvysoky@orangemail.sk, tel: 048/471 64 94, mobil: 0905 896 795

Zahraničie

Erika Stanciu, WWF Dunajsko-karpatský program, vedúca lesníckeho tímu, Mariahilfer Str. 88a/3/9, A-1070 Vienna, Austria, erikas@zappmobile.ro; tel.: +40 (268) 47 70 54, mobil: +40 (0) 722 27 84 52

WWF je celosvetová organizácia zameraná na ochranu prírody, ktorá koná lokálne prostredníctvom svojich zastúpení. Všetci pracovníci WWF pracujú s vysokým nasadením, aby zabránili deštrukcii prírody nášho sveta.

Viac informácií o WWF a jej lesníckom programe nájdete na **www.panda.org**